

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТУРИСТИЧНОГО КРАЇНОЗНАВСТВА

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF TOURIST LOCAL SCIENCE

УДК 338.482

DOI: <https://doi.org/10.32843/infracstruct64-4>**Герасимів З.М.**к.геогр.н., доцент,
доцент кафедри гуманітарної освіти
і туризмуВідокремлений підрозділ НУБіП України
«Бережанський агротехнічний інститут»**Луговий Б.В.**к.і.н., доцент,
завідувач кафедри гуманітарної освіти
і туризмуВідокремлений підрозділ НУБіП України
«Бережанський агротехнічний інститут»**Літвінов В.І.**доктор філософії в галузі економіки,
старший викладач кафедри обліку і аудиту
Відокремлений підрозділ НУБіП України
«Бережанський агротехнічний інститут»**Gerasymiv Zoriana,****Lygovi Bogdan,****Vitaly Litvinov**Separated Subdivision National University
of Life and Environmental Science
of Ukraine «Berezhany Agrotechnical
Institute»

У статті досліджено теоретико-методологічні засади туристичного країнознавства. Визначено функції туристичного країнознавства: інформаційну, просвітницьку, конструктивну, розвиваючу, навчальну. Розкрито принципи країнознавства, основними серед яких є хорологічний, регіоналізм, комплексності, генетичний, глобальності, екологічний, гуманістичний. Розглянуто значення інформаційних технологій для туризму, зокрема географічних інформаційних систем. Наведено зв'язки туристичного країнознавства з іншими науками. Проаналізовано перспективні завдання туристичного країнознавства. Визначено особливості країнознавчих досліджень для потреб туризму. Запропоновано схему туристично-країнознавчого дослідження, основними розділами якої є: загальна інформація про країну, географічне положення, природні умови та ресурси, населення, історія заселення, освоєння та розвитку країни, господарство країни, територіальні відмінності, туристичні формальності. Вказано, що результати досліджень туристичного країнознавства використовуються організаторами туристичної діяльності та споживачами туристичного продукту.

Ключові слова: туристичне країнознавство, туристичний потенціал, туристична діяльність, країнознавча характеристика, туристичний продукт.

The article investigates the theoretical and methodological principles of tourist local lore. Studying the tourism potential of countries and presenting research results for the needs of the tourism industry is important today, as the tourism industry is developing rapidly, more and more countries specialize in providing tourism services, expanding their range. Tourism is important for the socio-economic development of countries and regions, affects their role in the world community as an area of international specialization. The functions are defined and the principles of tourist local lore are revealed. The main functions of regional studies are informational, educational, constructive, developmental, educational. The principles of regional studies are chorological, regionalism, complexity, genetic, global, ecological, humanistic. The importance of information technologies for tourism, in particular geographical information systems, is considered. The connections of tourist local lore with other sciences are given. It is analyzed that promising tasks of tourism geography are the study of lifestyles of different countries, expanding the boundaries of tourism, assessing the development of tourism in different countries, studying international experience in the use and reproduction of tourism resources, coverage of tourism policy. The peculiarities of regional studies for the needs of tourism are determined. The study of certain components of the natural environment, architectural monuments, cultural heritage, recreational opportunities, the formation of a positive "tourist image" of individual territories and countries contribute to the development of tourism business, attract domestic and foreign investment, solve economic and environmental problems. The scheme of tourist and local lore research is offered, the main sections of which are: general information about the country, geographical location, natural conditions and resources, population, history of settlement and development of the country, economy, territorial differences, tourist formalities. It is indicated that the results of research of tourist local lore are used by organizers of tourist activity and consumers of tourist product.

Key words: tourist local lore, tourist potential, tourist activity, local lore characteristics, tourist product.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення туризм виступає важливим чинником економічного зростання, який прямо чи опосередковано впливає на функціонування інших галузей, є джерелом наповнення бюджетів усіх рівнів, забезпечує створення робочих місць та сприяє розвитку регіонів та країн. В сучасний період глобалізації світової економіки та розширення міжнародних зв'язків зростає роль міжнародного туризму, тому здійснення країнознавчих досліджень для потреб туристичної галузі має важливе значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних аспектів країнознавства та розвитку міжнародного туризму присвячені праці науковців: Г. Ю. Александрової, Г. В. Балабанова, В. Ю. Воскресенського, Р. О. Заблоцької, В. О. Квартальнова, Ю. О. Коваленко, О. О. Любіцевої, М. П. Мальської, М. Є. Покровського, А. П. Румянцева, В. І. Стафійчука, Т. І. Ткаченка, Д. С. Ушакова, Т. І. Черняєвої, Б. П. Яценка та інших, однак

методика країнознавчих досліджень вимагає подальшого вивчення та вдосконалення.

Постановка завдання. Метою дослідження є узагальнення теоретико-методологічних підходів та формування програми проведення країнознавчих досліджень для потреб туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення туристичного потенціалу країн та презентація результатів досліджень для потреб туристичної галузі сьогодні має важливе значення, оскільки індустрія туризму розвивається швидкими темпами, дедалі більше країн спеціалізуються на наданні туристичних послуг, розширюється їх асортимент. Туризм має важливе значення для соціально-економічного розвитку країн та регіонів, впливає на їх роль у світовому співтоваристві як галузь міжнародної спеціалізації.

Сталий розвиток туризму передбачає оптимальне використання природних умов та ресурсів, ґрунтується на дотриманні екологічних вимог,

сприяє відновленню історичних, архітектурних пам'яток, збереженню заповідного фонду.

Пандемія Covid-19 ставить нові виклики перед туристичною індустрією, вимагаючи шукати інші підходи та запроваджувати сучасні форми організації діяльності туристичних підприємств, застосовувати нові принципи популяризації туристичної інформації та реалізації туристичного продукту.

Всесвітня туристична організація ООН (UNWTO) представила статистику міжнародних туристичних прибутків за 2021 рік. З'ясувалося, що світовий турпотік минулого року виріс на 4% щодо 2020 року, але його показникам все ще далеко до рівня докризового 2019 року: падіння становить 72%. Загалом у 2021 році було зареєстровано 415 млн міжнародних прибутків. На думку експертів UNWTO, темпи відновлення тургалузі залишаються повільними та нерівномірними в країнах світу через різний ступінь вакцинації та відмінності у суворості обмежень. Найкращі показники демонструє Південна Європа та Центральна Америка. Також ситуація покращилася у Північній Америці, Центральній та Східній Європі, Африці [4].

Туристичне країнознавство здійснює комплексне вивчення природи, населення, господарства, культурних та історико-архітектурних цінностей країн та регіонів світу для потреб туристичної галузі.

Любіцева О. О. визначає туристичне країнознавство як напрямок країнознавчих досліджень, спрямований на організацію синтетичної країнознавчої інформації відповідно до потреб розвитку рекреаційно-туристичної діяльності [1].

Туристично-країнознавче знання постає як основа для розуміння закономірностей розташування основних видів туристичних ресурсів і пов'язаних з ними видів туризму [3].

Аналізуючи туристичний потенціал певної країни чи регіону, слід брати до уваги не лише наявні унікальні туристичні ресурси чи об'єкти території, але й аналізувати можливості здійснення туристичної діяльності, розвиток інфраструктури, інформаційне, кадрове, фінансове забезпечення, організаційні та маркетингові умови.

Туристичне країнознавство виконує наступні функції:

- інформаційну – забезпечує збирання, систематизацію, зберігання та надання інформації про особливості країн та регіонів світу;
- просвітницьку – пробуджує інтерес у споживачів туристичних послуг до окремих територій (країн, регіонів);
- конструктивну – проявляється в отриманні нових знань туристично-країнознавчого характеру та розширенні туристичного простору;
- розвиваючу – сприяє через розвиток туризму налагодженню внутрішніх та міжнародних зв'язків між країнами світу;

– навчальну – забезпечує використання результатів досліджень в процесі підготовки спеціалістів з туризму.

Комплексне вивчення країн та аналіз їхнього туристичного потенціалу визначає можливості розвитку туристичної індустрії, дає змогу використовувати переваги географічного положення та природних ресурсів країн для їх розвитку, створює передумови для перспективного розвитку, планування та прогнозування внутрішнього та міжнародного туризму, сприяє підвищенню якості життя населення.

Вивчення унікальних об'єктів території, рівня розвитку інфраструктури, транспортного забезпечення, комфорту, безпеки, асортименту туристичних послуг є важливими для споживачів туристичного продукту.

Дослідження окремих компонентів природного середовища, архітектурних пам'яток, культурної спадщини, вивчення рекреаційних можливостей, пошук унікальних об'єктів, привабливих для туристів, створення позитивного «туристичного іміджу» окремих територій та країн є визначальними для розвитку туристичного бізнесу, залучення вітчизняних та іноземних інвестицій, вирішення економічних та екологічних проблем.

Туристичне країнознавство формується на стику географічного, економічного, історичного та етнографічного країнознавства, а також туризмознавства і рекреації шляхом міждисциплінарного синтезу їх теоретико-методологічних і прикладних напрацювань і є нині однією з базових навчальних дисциплін для фахівців сфери туризму [3].

Сьогодні важливе значення має створення географічних інформаційних систем (ГІС), які є важливим джерелом інформації про природу, населення, господарство, певні процеси та явища економічного, суспільного, політичного характеру в окремих країнах чи регіонах світу. Розвиток інформаційних технологій дозволяє створювати віртуальні тури по найцікавіших місцях планети, що особливо актуальним є в період запровадження туристичних обмежень, пов'язаних із поширенням Covid-19. Банк даних про туристичні об'єкти різних країн світу, туристичні послуги, їх характеристику та вартість, інфраструктуру в електронному вигляді дає змогу оперативно отримувати необхідну інформацію споживачами туристичних послуг. Електронні мережі, пристрої, програми обробки інформації, банк даних забезпечують формування віртуально-туристичних ресурсів, сприяють популяризації туристичної інформації та розвитку туристичної галузі.

Основними принципами країнознавства є наступні:

- хорологічний – передбачає взаємозв'язок у просторі явищ та процесів. Країна або район уявляються як територіальне утворення

взаємозалежних компонентів і процесів, що мають відносну цілісність;

- регіоналізму – в межах певних природних кордонів утворюється специфічна єдність взаємодії природи, населення та діяльності людини;

- комплексності – передбачає всебічне вивчення території;

- генетичний – вивчення процесів та явищ з урахуванням особливостей їх формування, історичної ретроспективи;

- глобальності – вимагає обов'язкового співвідношення локальних, регіональних, національних, континентальних, зональних та інших проблем з загальними процесами світового розвитку;

- екологічний – згідно якого соціально-економічні об'єкти розглядаються у взаємозв'язку із природним середовищем;

- гуманістичний – акцентує увагу на розвитку людини як цілі, що важливіше будь-яких інших інтересів [2].

Туристичне країнознавство характеризується тісними взаємозв'язками з природничими, економічними, історичними та суспільними науками, використовуючи результати їхніх досліджень та напрацювань для країнознавчого аналізу території, виявлення унікальних особливостей та проблем.

Серед найперспективніших завдань туристичного країнознавства, варто назвати наступні:

- дослідження способу життя народів різних країн та їхньої специфіки психофізичного відтворення життєвих сил людини;

- розширення меж туристичного простору як джерела забезпечення рекреаційних потреб людини;

- оцінка розвитку туризму в різних країнах як засобу забезпечення високого рівня та якості життя;

- вивчення міжнародного досвіду використання і відтворення туристичних ресурсів;

- висвітлення туристичної політики провідних з точки зору туризму країн світу та ін. [3].

Знання природної, культурної та економіко-географічної своєрідності окремих країн допомагають в налагодженні зовнішньоекономічних зв'язків, забезпечують розвиток туризму та сприяють інтеграції країн в систему світового господарства.

Основними методами дослідження туристичного країнознавства є порівняльно-географічний, аналізу та синтезу, описовий, метод класифікації, районування.

Основи країнознавчої характеристики закладено М. М. Баранським, якого вважають класиком географічної науки.

Для потреб туристичної сфери пропонується наступна програма країнознавчої характеристики:

1. Загальна інформація про країну. Потрібно вказати назву країни, її столицю, площу та чисельність населення.

2. Географічне положення. Слід розглянути розташування країни відносно інших країн, природних, економічних та інших об'єктів, які впливають на неї.

3. Природні умови та ресурси. В даному розділі потрібно охарактеризувати природно-кліматичні особливості, вказати коливання температур повітря, кількість опадів, несприятливі кліматичні явища, розглянути рельєф, ландшафтну структуру, мінерально-сировинні ресурси, водні, лісові, біологічні ресурси, заповідники, національні парки.

4. Населення. Потрібно звернути увагу на демографічні, соціальні, етнічні та культурні особливості, системи розселення та побут місцевого населення.

5. Історія заселення, освоєння та розвитку країни. Доцільно вказати форму правління та державного устрою, розглянути адміністративно-територіальний поділ країни, звернути увагу на історичні та культурні пам'ятки, пов'язані з історією розвитку певної території.

6. Господарство країни. Слід дати оцінку розвитку економіки, розглянути галузі спеціалізації, зовнішньоекономічні зв'язки, рівень розвитку туризму, особливості туристичної діяльності.

7. Територіальні відмінності. Потрібно проаналізувати територіальну неоднорідність країни, визначити основні курортно-рекреаційні центри та райони.

8. Туристичні формальності. У цьому розділі варто розглянути правила поведінки в країні, митне, валютне регулювання, місце країни в світовому туристичному просторі, оцінити транспортну інфраструктуру.

Схема районування, запропонована Б. Яценко, В. Кіпченко при формуванні туристичного образу країни базується на принципі п'яти «А»: доступність (access), інфраструктура (amenities), атракції (attractions), асортимент (assortment), адресність (address) [5].

Висновки з проведеного дослідження. Туристичне країнознавство надає інформацію про туристично-рекреаційний потенціал території, природні, культурні, історико-архітектурні пам'ятки організаторам туристичної діяльності та потенційним споживачам туристичного продукту.

Програма країнознавчої характеристики має бути сформована таким чином, щоб створити привабливий туристичний образ країни. Результати країнознавчого дослідження повинні зацікавити майбутніх туристів та надати всю необхідну інформацію організаторам туристичної діяльності, тому в програму можна вносити зміни та корективи з метою адаптації до потреб споживачів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Любіцева О. О. Туристичне країнознавство: функції, зміст, завдання. *Географія та туризм*. 2010. Вип. 6. С. 86-90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2010_6_18 (дата звернення: 20. 01. 2022).
2. Мироненко М. С. Страноведение: теория и методы : учебное пособие для вузов. Москва: Аспект Пресс, 2001. 268 с.
3. Парфіненко А. Ю. Туристичне країнознавство : навчальний посібник. Харків: Бурун-книга, 2009. 288 с.
4. Подольський Є. Міжнародний туризм зріс на 4 % у 2021 році. URL: <https://dip.org.ua/oon/mizhnarodnij-turizm-zris-na-4-u-2021-roci/> (дата звернення: 26. 01. 2022).
5. Яценко Б. П., Бабарицька В. К. Країнознавство: основи теорії: навчальний посібник. Київ: Либідь, 2009. 312 с.

REFERENCES

1. Liubitseva O. O. (2010) Turystychnе krain-oznavstvo: funktsii, zmist, zavdannia [Tourist local lore: functions, content, tasks], *Heohrafiia ta turyzm*, vol. 6. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2010_6_18 (accessed 20 Jan 2022).
2. Mironenko, M. S. (2001), *Stranovedenie: teoriija i metody: uchebnoe posobie dlja vuzov* [Regional studies: theory and methods: textbook for universities]. Aspekt Press, Moskva, Rosija.
3. Parfinenko, A. Yu. (2009), *Turystychnе krain-oznavstvo : navchal'nyj posibnyk* [Tourist local lore: a textbook]. Burun-knyha, Kharkiv, Ukraina.
4. Podolskyi Ye. Mizhnarodnyi turyzm zris na 4 % u 2021 rotsi [International tourism rises by 4% in 2021 growth]. Available at: <https://dip.org.ua/oon/mizhnarodnij-turizm-zris-na-4-u-2021-roci/> (accessed 26 Jan 2022).
5. Yatsenko, B. P. and Babaryts'ka, V. K. (2009), *Krain-oznavstvo: osnovy teorii: navchal'nyj posibnyk* [Local lore: basics of theory: a textbook], Lybid' Kyiv Ukraina.